

ИШТА ИЛИ НИШТА – ПИТАЊЕ ЈЕ САД

Послије сваких избора, послије референдума, па, ево и послије пописа, скоро пуних двадесет година, слушамо исту причу. Те покрадено је, те изманипулисано је, те исфалсификовано је ово или оно. Утолоко горе по нас ако је тако. Знате ону стару пословицу: Ако си ме преварио једном – то је случајност, ако си ме преварио и други пут – ти си крив, али ако си ме превао и трећи пут – ја сам крив. Како опозиција може рачунати на повјерење грађана ако је толико наивна и подложна манипулацији, ако је власт, када год хоће, може преварити и покрасти, а она и даље с њом сједи за истом трезом? (Вјероватно као на трњу, али не устаје.)

Кажу: званични резултати пописа који се односе на идентитетска питања не одговарају стварном стању ствари, да су фалсификовани и да је политичком манипулацијом смањен број Срба и говорника српског језика. Наравно да је власт, спроводећи идеологију све очигледнијег нациократског тоталитаризма, учинила све што је могла (и послужила се чим је год стигла) да оствари пројектоване резултате у вези с именом језика и националном структуром становништва. Без тога се за седам година није могао број говорника српског смањити за 20 а тзв. црногорског повећати за 16 процената. Али шта је опозиција учинила да то спријечи и како сад може доказати и пред каквим судовима оспорити резултате које је власт прогласила неприкосновеним и који се чак и не смију оспоравати и, напосокон – колико је и сама томе допринијела - то је питање.

Сјетимо се, између осталог, да је Закон о попису напрасно мијењан и прије његове провјере у пракси, да је тај закон донесен кнсензусом па онда промијењен простом већином, да је, уочи пописа власт измијенила Закон о општем образовању, да је преименовала наставни предмет *матерњи језик у црногорски*, да је практично сама бирала пописиваче и именовала пописне комисије. А затим: да су у нашим школама већ шест година у употреби читанке у којима нема ниједног српског писца из Црне Горе, да се на државној а и на скоро свим другим телевизијама не може појавити ниједан стваралац који себе види у контексту српске културе, да власт годинама ствара атмосферу у којој, по једној недавно објављеној анкети, преко 64% грађана не смије да јавно искаже своје политичко опредјељење, и да бити Србин и говорити српским језиком значи бити државни непријатељ, односно да су говорници српског језика не само грађани другог реда него и људи са веома ретроградним и, по будућност ове државе, опасним идејама и схватањима...

Све то и још небројено других ствари, јавних и тајних, власт је учинила да би како-тако у наш образовни систем уградила политички имплантант звани црногорски језик. И све је то опозиција знала, али шта је учинила да се то спријечи, и зашто је морала, својим присуством у Скупштини и радом у њеним органима, свему томе давати легитимитет! Како се, рецимо, понијела када је Мило Ћукановић, у својству предсједника Владе, у интервјуу једној београдској телевизији, незнатан проценат Срба запослених у јавним службама, правдао интелектуалном инфериорношћу српског народа у Црној Гори, а за што га ни судски ни политички нико није санкционисао. Иако је то, вјероватно најтежа увреда коју је икада иједан предсједник владе упутио својим грађанима. Можда једино Адолф Хитлер. Зар то није био довољан разлог за неки радикалан гест којим би се режиму дало до знања да је прешао границу и да тако више не може. Да су имали иколико одговорности према свом народу и својим бирачима, због те би увреде сви представници српског народа, и сви прави опозиционари и демократе, напустили и Скупштину и све државне институције и отказали сваку лојалност држави на чијем челу се налази човјек са тако фашисоидним идејама. На жалост, осим неколико колумница по новинама, није било друге реакције. Вјерујем да ниједан цивилизован народ осим Срба не би прогутао такву увреду. И да ниједна власт, нажалост, нема толерантнију и трпељивију опозицију од ове која заступа говорнике српског језика у црногорском парламенту.

Занимљиво је да та наша мазохистички трпељива опозиција, умјесто да сад, кад јој се пружила прилика да блокадом усвајања изборног закона, изнуди промјену устава и враћање српском језику статуса који му припада у Црној Гори, прихвата тзв. „чињенично стање“, произведено насиљем и манипулацијама режима, и руководећи се губитничким начелом боље ишта него ништа, предлаже некаква заувар рјешења, супротна и науци и језичкој стварности, чак и елементарној логици, попут онога, недавно кандидованог у Скупштини, да се настава у овдашњим школама, поред црногорског, изводи и на српском језику „као језику у службеној употреби“. Чиме је, невјероватном инверзијом појмова, тзв. црногорски језик, као евидентно политичку, прихватила као језичку, а српски свела на условну, политичку чињеницу. То би отприлике било исто као када би Србија не само признала Косово као независну државу него тражила од њега и да је призна као своју покрајину. Овакве понижавајуће понуде и то након пописа који је још једном недвосмислено показао да је име српског језика основни идентитетски оријентир у Црној Гори, а да тзв. црногорски прихвата тек нешто мало више од трећине од укупног броја становника, те да је пројекат о њему као једином службеном, а српском као мањинском језику, суштински пропао и може се одржавати само силом, напосто су недопустиве. Апсурд да се српски доводи и подређен положај у односу на онај пред којим и даље предњачи, чак и по веома сумњивом извјештају Монстата, за шест процената, те да га као свој матерњи преферирају и Срби и Црногорци, а тзв. црногорски – само дио Црногорца, режим ће морати да правда пред његовим европским пријатељима. Не због њихове правдољубивости, него што ствар није довео до краја. Они не трпе незавршене послове. Откуда онда право опозицији да му оваквим предлозима, којима се директно оповргава предност коју су грађани дали имену српског језика у односу на црногорски, у томе помаже? А чак и да је прихваћено, овакво рјешење у

пракси не би значило ништа, нити би се могло било како функционализовати. Извођење наставе на српском и црногорском, или обратно, могуће је само установљењем два паралелна образовна система у свим срединама и на свим нивоима, што је у Црној Гори напосто неоствариво. А и када би било оствариво, чему редуковање српског клаузулом да је то језик ипак само „у службеној употреби“?

Очигледно, они који не знају како школа функционише изнутра, или који манипулишу с јавношћу, или који тако прикривају своју неспремност да се одлучно супротставе режиму и његовом насиљу, лако и свашта предлажу. Чињеница је да је говорницима српског језика одузето стечено право да се образују на свом матерњем језику, са његовим историјским именом, и то право им, по свим међународним правним нормама мора бити враћено. А како ће се то у постојећој ситуацији ријешити, нека размишља власт која је, својим непромишљеним језичким експериментом, и амбицијом да свим грађанима Црне Горе наметне као службени неприродан политички језик, напосто минирала темеље не само образовног него и уопште нашег културолошког система. Нека се, напосок, суочи са оним што је учинила, нека ријешити квадратуру круга, или призна грешку и сноси последице. Зашто би јој се сад говорници српског језика, односно њихови представници у Парламенту и другим институцијама, нуђењем, или пристајањем на некаква половична, селектована и условна рјешења, и којекаквим компромисима на сопствену штету, потурали као спасиоци? Комплетно образовање на српском језику, на свим нивоима и у свим срединама – то је и минимум и максимум њихових права и њихових захтјева. Све друго би било превара. Посебно – увођење додатних часова или посебног наставног предмета за српски језик, које ђаци углавном не би ни посјећивали, али би се то, пред равнодушном јавношћу, поистовјећивало са наставом на српском језику. Подвала је и организовање наставе на српском језику у школама у којима се већина ученика изјасни да то жели, као што је предвиђено за припаднике мањинских народа, али је у случају српске језичке заједнице, с обзиром на компликовано (неупоредиво компликовано је од пописа становништва и уз то далеко подложније манипулацији) изјашњавање, неизводљиво, осим, евентуално, у некој мањој сеоској школи. Па и то уз обавезно учење тзв. црногорског језика. Тако да би (с обзиром на то да је црногорски само неспретна архаизација српског књижевног језика), ученици од онога што науче на првом били одучавани на другом часу, али би режим могао да каже: Ево смо вам омогућили наставу на матерњем језику, иако тиме не би било обухваћено више од једног процента ђака у васколикој држави. Упадање у ту ступицу значило би упадање у анакондин загрљај. На то треба упозорити све оне који се, гледајући на ову ствар партикуларно и руковођени начелом боље ишта него ништа, спремају да нешто слично прихвате. То ишта мање је од ништа, у овом случају. Саберите(се) па ћете се увјерити.

Нема језичке равноправности (ако се уопште и може говорити о равноправности, кад је у питању изједначавање природног и историјског језика са политичком творевином) без промјена Устава, односно суспензије примјене измијењеног Закона о општем образовању, којим се тзв. црногорски језик намеће као обавезујући наставни језик у

нашим школама.

Хоће ли опозиција имати снаге да се за то избори ја не знам. Али знам да сада има јаке адуते и аргументе (став науке, мишљење народа, Повелу о људским правима и друга правна акта ЕУ), и да ће, уколико не успије (па и по цијену напуштања Скупштине и свих државних институција), узалудно излазити на сљедеће изборе. Сад је прилика да видимо њену стварну снагу и принципијелност. Да видимо има ли је или је неће бити.

Додуше, рјешавање овог питања не би се смјело препуштати само опозицији, односно њеним експонентима у Скупштини. Оно свакако захтијева много више одговорности него што смо сви ми заједно досад показали и много већу жртву него што смо били спремни да поднесемо. Ако настава 1. септембра почне, као што изгледа и хоће, по програмима и уџбеницима који су, у складу са новим школским законодавством, припремљени за наставни предмет *Црногорски језик и књижевност*, то ће значити да нас 43% грађана (Срба и Црногораца), који смо се изјаснили за име српског језика, нијесмо спремни да одбранимо оно што смо записали о себи и чиме смо себе дефинисали у пописном листићу. Шта ће онда значити ти проценти, и ко ће их уважавати? Равнодушност је равна непостојању.

Ваља знати да недавно усвојени наставани програми, не предвиђају никакву посебну наставу нити за српски нити на српском језику, осим што се у програму за предмет *Црногорски језик и књижевност* оставља могућност “сваком професору, школи или локалној заједници”, да – “у складу с потребама и захтјевима – имају право на самостално креирање наставе до 20%”, што као може бити посвећено настави матерњих језика, па, ваљда, и српском, и то се, вјеровали или не, проглашава равноправношћу свих ученика и још додаје да „такву могућност не пружа ниједна земља у ближем и ширем окружењу“, што је заиста више него цинично. Онај ко је овакво нешто смислио и написао или сматра да је најмање 43% грађана Црне Горе ментално заостало, или сам има неко оштећење у моданој маси.

Предвиђено је и да „наставу књижевности слушају сви ученици заједно, без обзира на националну или језичку припадност јер она није замишљена као национална књижевност“. Односно: „програм за наставу књижевности (...) није рађен по националном критеријуму“. Него је: „квалитет писаца и књижевних дјела био одлучујући фактор при њиховом увођењу у заједнички Програм“. Тако да се ту сјатило макар 30% „писаца“ којима, нико (можда ни њихови укућани) осим, наравно, главних одбора ДПС-а и СДП-а, не знају да су (или да су били) писци, али нема ни помена о Св. Сави, нити о српској средњовјековној књижевности, нити иједног савременог српског писца из Црне

Горе!

Гледам и слушам свакодневно с коликом одлучношћу људи штрајкују, чак и глађу, да би од својих господара, беспризорних режимских гуликожа какве ова земља није запамтила, изнудили с муком зарађене дневнице, па хоћу да вјерујем да би они били спремни да на исти начин бране и име свог језика и своју словесност. То су, уосталом, добрим дијелом показали одупријевши се притисцима режима током недавне претпописне агитације. Пасивност, безвољност и све присутније увјерење да је сваки даљи отпор узалудан, јесу разумљиви (с обзиром на све досад пропуштене шансе и поразе, посебно на забуну коју, у борби за престиж и лидерство, својим искључивим и дијаметрално супротним идејама и програмима за заштиту српског језика и ћирилице, годинама, стварају најмање десетина што политичких странака што невладиних организација), али нијесу оправдани. Отпор глупости, насиљу и неправди никада није узалудан.

Веселин МАТОВИЋ